

Мизин Т. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *WATER* В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Статтю присвячено розгляду способів реалізації концепту water в англomовній картині світу. У розвідці розглянуто поняття «концепт», висвітлено підходи до трактовки досліджуваного терміна в лінгвістиці, схарактеризовано погляди науковців на природу цієї когнітивної одиниці. Виявлено, що в сучасній науці не існує єдиного визначення терміна «концепт» через його багатогранність і міждисциплінарний характер. Виокремлено два основні мовні підходи до кваліфікації концепту, виділено його диференційні ознаки. Акцентовано увагу на важливості когнітивних досліджень мовної картини світу. Зазначено, що концепти є засобами її моделювання. У статті проведено етимологічний аналіз лексеми water, який дозволяє вивчати поняття в діахронії та надає змогу дослідити внутрішню форму слова, яка зазвичай є збереженою в зовнішній словесній формі. Визначено, що історичний розвиток лексеми йшов шляхом набуття нових значень. Досліджено та описано семантичні та морфологічні особливості концепту water в англійській мові, проаналізовано семантичне наповнення концепту. Доведено, що структура та змістове наповнення концептів виявляються через значення мовних одиниць, що репрезентують концепт та його словникові тлумачення. На основі вивчення лексикографічного матеріалу виявлено лексеми, що формують понятійну сферу досліджуваного концепту. Встановлено, що понятійна сторона лексичної одиниці water фіксується лексикографічними джерелами у вигляді значень від шістнадцяти до двох залежно від словника. Ознаки концепту water зводяться до двох основних: 1) безбарвна рідина без запаху та смаку; 2) води, що омивають певну територію і знаходяться під її контролем. Ці значення становлять ядро концепту. Виокремлено основну частину та периферійні ознаки концепту water. План вираження концепту представлений низкою фразеологічних одиниць і синонімів. Виявлено 58 фразеологічних одиниць, елементом яких є лексема water. Доведено, що семантико-культурологічний зміст аналізованого концепту становлять уявлення про воду як стихію, джерело небезпеки. Ідентифіковано синоніми до імені концепту. Встановлено, що переважна більшість синонімів є ідеографічними.

Ключові слова: концепт, когнітивна лінгвістика, значення, фразеологічна верифікація, синонім.

Постановка проблеми. Сучасній лінгвістичній традиції притаманна увага до вивчення мовних картин світу та їхніх базових концептів. Стаття є спробою дослідження вербалізації одного з них, концепту стихії та природи – концепту *water* в англomовній картині світу.

Концепт *water* і засоби його об'єктивації є актуальним об'єктом дослідження, що викликане інтересом до вивчення мови у взаємозв'язку з ментальністю народу, виконанням її в рамках лінгвокультурології, яка належить до однієї з тих галузей мовознавства, що сьогодні інтенсивно розвиваються.

Об'єктом дослідження є номінативне поле концепту *water* в англійській мові. Вибір об'єкта дослідження не є випадковим оскільки водні ресурси займають особливе місце серед усіх існуючих природних ресурсів. Жодна сфера життя

і діяльності людини неможлива без використання води. Цей концепт є базовим в усіх мовних картинах світу. Предметом аналізу є вербальна репрезентація лексеми *water*. Матеріалом дослідження є дані лексикографічних джерел [1–6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження процесів концептуалізації й категоризації дійсності привертають увагу багатьох лінгвістів. Про це свідчать публікації мовознавців Дж. Лакоффа, Ч. Філлмора, А. Вежбицької, І.Г. Голубовської, А.М. Приходька, М. М. Полюжина, О.М. Шевченко та інших науковців.

Вербалізацію природної стихії води на матеріалі різних мов досліджували Н. Бабич, О. Кондратюк, Н. Ковалик, Л. Тимочко, Н. Демчук, Ю. Макарець, О. Чайка, І. Яковенко, Н. Венжинович. Так, Н. Ковалик, Л. Тимочко, Н. Демчук досліджують лінгвалізацію еколого-економічного

концепту *water* в умовах війни. О.М. Галинська акцентує увагу на ключових концептах крізь призму лінгвокультур (на матеріалі української та англійської народної фразеології). Концепт *вода* в українській мовній картині світу досліджують: Ю.С. Макарець, Н.Ф. Венжинович, О. Кондратюк. М. Жадлун досліджує особливості цього концепту на матеріалі німецької мови, А.І. Клименко, А.І. Мамедова – на матеріалі іспанської мови.

Постановка завдання. Метою нашої розвідки є встановлення засобів вербалізації концепту *water* в англійській картині світу. Реалізація вказаної мети передбачає вирішення таких завдань: розкрити поняття *концепт*, здійснити етимологічний, дефініційний аналіз значення імені концепту *water*, визначити семантичні та морфологічні особливості концепту, описати фразеологічні засоби його репрезентації, дослідити синоніми імені концепту.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню концептуальної картини світу та окремих концептів, недостатньо дослідженим, на наш погляд, залишається вектор дослідження самої природи концепту, який у сучасній лінгвістиці трактується надзвичайно широко й багатозначно.

О. Селіванова характеризує концепт як інформаційну структуру свідомості, різноsubstrатну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й поза-свідомого. Ядром концепту є поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною номінативною одиницею [7, с. 256].

Під поняттям «концепт» Л. Репп має на увазі ментальне представлення або когнітивну одиницю значення, абстрактну ідею або ментальний символ, який зазвичай використовується для позначення класу речей, подій або відносин. Концепти є будівельними блоками думки, що дозволяють людям категоризувати та розуміти світ навколо себе [8, с. 217].

Н.В. Плотнікова застосовує інтегративний підхід до розуміння концепту, що передбачає взаємозв'язок лінгвістичного, психологічного, культурологічного та інших аспектів. Під концептом авторка розуміє багатомірне культурно значуще соціопсихічне утворення, яке може мати мовне вираження [9, с. 91].

Як бачимо, єдиного визначення концепту не існує, оскільки сам концепт є багатограним яви-

щем. Він використовується в різних науках: філософії, психології, лінгвістиці, лінгвокультурології, когнітивній лінгвістиці. Цим пояснюються причини існування різних підходів до вивчення концепту: філософський (Н.В. Слухай), лінгвологіко-філософський (Р. Павільоніс), логіко-поняттєвий (А. Вежбицька), когнітивний підхід (О. Селіванова), етнолінгвістичний (І.Г. Голубовська) та ін. Ці підходи не суперечать, а доповнюють один одного. Вони розкривають усю глибину явища. Із усього різноманіття підходів до розуміння й вивчення концепту ми виділимо два основних: із точки зору лінгвокогнітології і з точки зору лінгвокультурології.

У сучасній когнітивній лінгвістиці концепт є центральною одиницею, що відображає узагальнене знання про певні фрагменти дійсності, структурує мислення і служить основою для комунікації. Це багатомірне утворення, що поєднує в собі когнітивні, емоційні, культурні та лінгвістичні компоненти, завдяки чому його аналіз відкриває можливість глибшого розуміння не лише мовної картини світу, а й ментальних моделей, характерних для певної культури чи індивіда. Концепти є засобами моделювання картини світу.

Представники когнітивного напрямку (С. Жаботинська, М.М. Полюжин, О. Селіванова) інтерпретують концепт як глобальну мисленнєву одиницю, ідеальну сутність, сформовану в свідомості людини. Вони розглядають його в рамках понять *знання* та *пізнання* і визначають як ментальне утворення, своєрідний фокус знань про світ, когнітивну структуру, що охоплює різноsubstrатні одиниці оперативної свідомості [10, с. 14].

Лінгвокогнітивний підхід інтерпретує концепт як одиницю ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості. За цим підходом концепт визначають як багатомірне смислове утворення, в котрому виокремлюються ціннісна, образна й поняттєва сторони, розуміють його як ментальну сутність, оперативну змістову одиницю загальної картини світу людини.

Лінгвокультурологічний підхід сформувався на підставі того, що мову почали вивчати в аспекті її взаємодії з культурою. Лінгвокультурологічний підхід (І.Г. Голубовська) тлумачить концепт як базову одиницю культури, її концентрат. За цим підходом концепт є семантичним утворенням, що характеризується лінгвокультурною специфікою, властивою представникам даного етносу.

На концептуальному рівні концепт *water* є універсальним концептом із відкритою структурою, яка може розширювати свої межі за рахунок над-

ходження нової інформації, існує у переважній більшості лінгвокультур та є складовою концептуальної картини світу [11, с. 115].

Головним вербалізатором концепту є власне лексема *water*.

Вода як першоелемент завжди привертала до себе увагу всіх представників людства. Адже існування всього живого на планеті Земля залежить від неї.

Важливим етапом дослідження концепту є етимологічний аналіз, який дозволяє вивчати поняття в діяхронії. Первісне значення дає змогу дослідити внутрішню форму слова, яка зазвичай є неусвідомленою, збереженою в зовнішній словесній формі.

Згідно етимологічного словника англійської мови в лексемі *water* виявлено такі історичні зв'язки: староанглійське слово *wæter* походить від прото-германського **watr-* (*source of Old Saxon water, Old Frisian wetir, Dutch water, Old High German wazzar, German Wasser, Old Norse vatn, Gothic wato* "water"), з протоіндоєвропейської мови **wod-or, suffixed form of root *wed-* "water, wet". За стародавніми віруваннями вода – один із базових елементів, з якого складається все [1].

Виходячи з цих даних внутрішня форма лексеми *water* походить від протоіндоєвропейського іменника **wed-* зі значенням "water, wet", який є найраніше відомою формою досліджуваної лексеми, тобто її етимомом.

У словнику [5] вказується, що в цьому значенні слово існувало до 12 століття. Інший словник [6] стверджує, що лексема має спільний корінь із латинським словом *unda* "wave" та грецьким *hūdor* "water". Collins Online Dictionary простежує зв'язок із старослов'янським словом *вода* [3]. Автори словника [5] виділяють також зв'язок із ірландським словом *uisce*.

Дослідження показує, що історичний розвиток лексеми йшов шляхом набуття нових значень. Оскільки мова є засобом вербалізації концептів саме через значення мовних одиниць виявляється їхня структура та зміст.

У кожному досліджуваному тлумачному словнику англійської мови концепт *water* представлений по-різному, але при цьому простежується деяка подібність. Тож розглянемо представленість лексеми *water* в лексикографічних джерелах.

Зауважимо, що лексична одиниця *water* є полісемантичною. Понятійний складник концепту визначаємо на підставі аналізу семантики лексем, адже саме структура семантичних ознак значення слова відбиває основу структури концепту. Так,

понятійна сторона лексичної одиниці *water* фіксується лексикографічними джерелами у вигляді таких значень: 1a. *The liquid that descends from the clouds as rain, forms streams, lakes, and seas, and is a major constituent of all living matter and that when pure is odorless, tasteless, vary slightly compressible liquid oxide of hydrogen H₂O which appears bluish in thick layers, freezes at 0° and boils at 100 °C, and a maximum density at 4°C and a high specific heat, is feebly ionized to hydrogen and hydroxyl ions, and is a poor conductor of electricity and a good solvent.* 1b) *a natural mineral water.* 2. *A particular quantity or body of water;* 2a) *the water occupying or flowing in a particular bed (plural); chiefly British: lake, pond.* 2b) *a quantity or depth of water adequate for some purpose (such as navigation).* 2c) *a band of seawater abutting on the land of a particular sovereignty and under the control of that sovereignty.* 3. *Travel or transportation on water.* 4. *The level of water at a particular state of the tide.* 5. *Liquid containing or resembling water.* 5a) *a pharmaceutical or cosmetic preparation made with water; a watery solution of a gaseous or readily volatile substance.* 5b) *a distilled fluid.* 5c) *a watery fluid formed or circulating in a living body.* 5d) *amniotic fluid.* 6a. *A degree of clarity and luster of a precious stone.* 6b) *A degree of excellence.* 7. *Watercolor.* 8a. *A stock not representing assets of the issuing company and not backed by earning power;* 8b) *fictitious or exaggerated asset entries that give a stock an unrealistic book value* [5]. Інший словник реєструє два значення: 1. *[Uncountable] a liquid without colour, smell or taste that falls as rain, is in lakes, rivers and seas, and is used for drinking, washing, etc.* 2. *[Uncountable] an area of water, especially a lake, river, sea or ocean.* 3. *[uncountable] the surface of a mass of water.* 4. *Waters [plural] the water in a particular lake, river, sea.* 5. *Waters [uncountable] an area of sea or ocean belonging to a particular country.* 6. *Waters [uncountable] murky, uncharted, stormy, dangerous, etc. waters used to describe a situation, usually one that is difficult, dangerous or not familiar* [6].

Cambridge dictionary свідчить про існування семи значень лексеми *water*: 1. *A clear liquid, without colour or taste, that falls from the sky as rain and is necessary for animal and plant life.* 2. *An area of water such as the sea, a lake, or a swimming pool.* 3. *A way of referring to urine.* 4. *The area of sea near to and belonging to a particular country.* 5. *The water contained in a particular lake, river, or part of the sea.* 6. *(US water) the liquid that surrounds a baby inside the womb.* 7. *The waters water from a spring, especially when used in the past for*

drinking or swimming in, in order to improve the health [2].

Автори Longman dictionary виділяють два значення лексеми *water*: 1. *uncountable liquid; the clear liquid without colour, smell, or taste that falls as rain and that is used for drinking, washing, etc.* 2. *Area of water; an area of water such as the sea, a lake, etc* [4].

Ще одне лексикографічне джерело подає три значення слова *water* 1. *(Uncountable) a clear thin liquid that has no colour or taste when it is pure. It falls from clouds as rain and enters rivers and sea. All animals and people need water in order to live.* 2. *(Plural) a large area of sea, especially the area of sea which is near to a country and which is regarded as belonging to it.* 3. *(Plural) to refer to a situation which is very complex or difficult* [3].

Зауважимо, що два словники позначають значення лексичної одиниці *water*, як територіальні. Так, автори словника Webster виділяють значення: *lake, pond chiefly British* [5], а словник Cambridge: *the liquid that surrounds a baby inside the womb (US)* [2].

Як бачимо, у кожному тлумачному словнику англійської мови концепт *water* представлений по-різному, але все-таки відзначаємо деяку подібність.

Дослідження свідчить, що ознаки концепту *water* можна звести до двох основних ознак у залежності від представленості в словникових дефініціях: 1) безбарвна рідина без запаху та смаку; 2) води, що омивають певну територію і знаходяться під її контролем. Ці значення становлять ядро концепту.

До основної частини (включно з ядром) відносяться такі ознаки, як *площа води (море, озеро, басейн і т.п.); об'єм води в певному водному об'єкті*.

Ці прототипові ознаки виступають критерієм розмежування між основними та периферійними членами категорії.

До периферійних елементів концепту віднесено елементи, що мають менше трьох концептуальних ознак, значення, що є з обмеженою сферою вживання. Можна виділити такі периферійні складові понятійного концепту *water*: *рідина для певних потреб, рівень води під час припливу / відпливу, ступінь якості дорожочинних каменів, води, що оточують дитину в утробі матері, сеча, вода з лікувальними властивостями, небезпечна ситуація*.

Лексична одиниця *water* бере участь у словотворенні: *waterer, waterish, waterishness, waterless,*

waterlessly, waterlessness, watering. Відзначимо, що лексема *water* слугує також основою для творення складних слів: *water-skier, water-bed, water-soak, water-vascular system, low water, tap water, water bug, water gun, holy water, lime water, rose water, water butt, freshwater, saltwater, soda water, water polo, water main, white water, low water, water boy, black water, grey water, open water, water-cooler, water closet, water-stressed, water-repellent, water-ski, water resistant,, water-repellent, ice-water, tar-water, water-drop, dish-water, water-ice, water-lily, water-moccasin, water-table, water-wheel, water-clock, water-tower, watercress, waterproof, waterfall, water-line* [3].

Таким чином утворено 246 лексичних одиниць. Сто двадцять шість із них мають структуру зі словом *water* в постпозиції. Сто двадцять складних слів першим компонентом мають слово *water*. Зауважимо, що лексичні одиниці зі словом *water* в постпозиції здебільшого характеризують її властивості. Переважна більшість досліджуваних лексем – іменники. Нами зафіксовано лише 7 прикметників: *deep-water, water-repellent, water-resistant, freshwater, saltwater, water-soluble, water-stressed*.

План вираження концепту представлений зазвичай низкою прислів'їв та приказок, синонімів.

Фразеологічна верифікація є одним із прийомів аналітичного втілення концептів у тому розумінні, що фразеологічні одиниці, відбиваючи лінгвокультурний досвід поколінь, є кристалізованими дискурсивними знаками, які тематизують певну предметно-референтну ситуацію [12, с. 211].

У тлумачних словниках англійської мови зафіксовано 58 фразеологічних одиниць, елементом яких є лексема *water*. Вони надають додаткових значень досліджуваній лексемі: *to have ice water in one's veins; to keep one's head above water; like water off a duck's back; blood is thicker than water; dead in the water; a fish out of water; still waters run deep; to tread water; to go through fire and water; to take to something like a duck to water; water under the bridge; like a fish out of water; to throw cold water on something; to carry someone's water; come hell or high water; not to have both oars in the water; to take on water; water to one's mill* [2; 3; 4; 5].

Як бачимо, семантико-культурологічний зміст аналізованого концепту становлять уявлення про воду як стихію, джерело небезпеки.

Ми виявили також лексико-граматичні варіанти фразеологічних одиниць: *to be in / get into hot water; to dip a toe in / into the water; in deep water(s);*

to pour / throw water on sth; to pour oil on troubled water(s); you can lead / take a horse to water, but you can't make it drink. Ці приклади свідчать, що існує тенденція позначати людей або явища, які грають важливу роль у межах того чи іншого колективу, великою кількістю синонімів, а вода є значимою для носіїв мови.

Синоніми є ще одним способом презентації певного концептуального інваріанта його семантичними дублетами, або варіантами. Ім'я концепту фактично стає гіперонімом для ряду значеннєво близьких до нього феноменів. Наприклад, концепт гіперонім очолює цілу низку синонімічних гіпонімів, представлених такими синонімами: *liquid, aqua, Adam's ail / wine, H₂O, wai* (New Zealand). У значенні *sea: sea, main, waves, ocean, depths, briny (informal)* [3]. Зауважимо, що переважна кількість синонімів є ідеографічними, проте деякі синоніми концепту в англійській мовній картині світу мають особливу сферу вживання і є територіальними.

Висновки. Враховуючи дані, отримані при дослідженні концепту *water* в англійській картині світу, ми дійшли таких висновків: у сучасній когнітивній лінгвістиці концепт є центральною одиницею, яка поєднує в собі когнітивні, емоційні, культурні та лінгвістичні компоненти; лексична одиниця *water* є одним із ключових слів англійської культури; концепт *water* має достатньо широке лексико-семантичне поле, що є причиною широкого кола значень і дає можливість виділити ядро, основну частину та периферійну зону досліджуваного концепту. План вираження концепту представлений низкою прислів'їв та приказок, синонімів. Семантико-культурологічний зміст аналізованого концепту становлять уявлення про воду як стихію, джерело небезпеки. Серед синонімів імені концепту *water* виділено ідеографічні та територіальні.

Перспективним напрямом подальших досліджень може стати порівняльний аналіз способів об'єктивізації концепту *water / вода* в англійській та українській мовних картинах світу.

Список літератури:

1. Etymological Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/search?q=water> (access date: 01.11.2025).
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/water> (access date: 03.11.2025).
3. Collins Online Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/water> (access date: 03.11.2025).
4. Longman Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/water> (access date: 03.11.2025).
5. Merriam-Webster Learner's Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/water> (access date: 03.11.2025).
6. Oxford Learners Dictionary. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/water_1?q=water (access date: 03.11.2025).
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
8. Репп Л. Концептуалізація, концепт та лексичні одиниці в лінгвістиці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2023. Вип. 70. Том 2. С. 216–220.
9. Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2020. Том 31(70). №1. Ч.1. С. 91–96.
10. Грігорян А. І. Пряма та опосередкована реалізація концепту *Secret* у англійському художньому дискурсі: дис. ... докт. філософії. 035 Філологія. Одеса. 2025. 281 с.
11. Ковалик Н. В., Тимочко Л. М., Демчук Н. М. Лінгвалізація еколого-економічного концепту *WATER* в умовах війни. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2022. Випуск 25. Том 1. С. 111–118.
12. Приходько А. М. Семіотична об'єктивізація концептів. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. Київ: Логос, 2007. С. 208–217.

Myzyn T. O. VERBALIZATION OF THE CONCEPT *WATER* IN THE ENGLISH LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

The article deals with the views on the ways of verbalization of the concept water in the English language picture of the world. The notion "concept" in linguistics, approaches to the interpretation of the nature of this cognitive unit are characterized in the study. It is underlined that despite the fact that great attention of linguists is paid to the term "concept" there is no single interpretation of it. Two main language approaches to the definition of concepts are distinguished; their differential features are highlighted. The importance of cognitive research study is emphasized. It is stressed that concepts, as the basis for communication and central units that reflect

the generalized knowledge about certain fragments of reality, are means of modelling the language picture of the world. The etymological analysis of the lexeme water is carried out. It makes it possible to study the notion in diachrony and research the inner form of the word which is usually preserved in the outer verbal form. It is stated that the lexeme acquired new meanings with the passage of time. Peculiarities of the concept water in the English language are described; the semantic content of the concept is analyzed. It is stressed that the structure and semantics of concepts are revealed through the meanings of language units that represent the concept and their dictionary interpretation. Based on the lexicographic materials lexemes that form the concept are singled out. It is found out that dictionaries register from two to sixteen meanings. The features of the concept water are limited to two main ones: 1) colorless liquid without smell and taste; 2) waters that wash a definite territory and are under its control. These meanings represent the nucleus of the concept. The main part and peripheral features of the concept water are distinguished. A number of phraseological units and synonyms help to characterize the concept under study. Fifty-eight phraseological units which contain the element water are identified. It is proved that the semantic and culturological content of the analyzed concept constitute the idea of water as the source of disaster and danger. Synonyms to the concept name are singled out in the article. It is stressed that the majority of them are ideographic.

Key words: *concept, cognitive linguistics, meaning, phraseological verification, synonym.*

Дата надходження статті: 12.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025